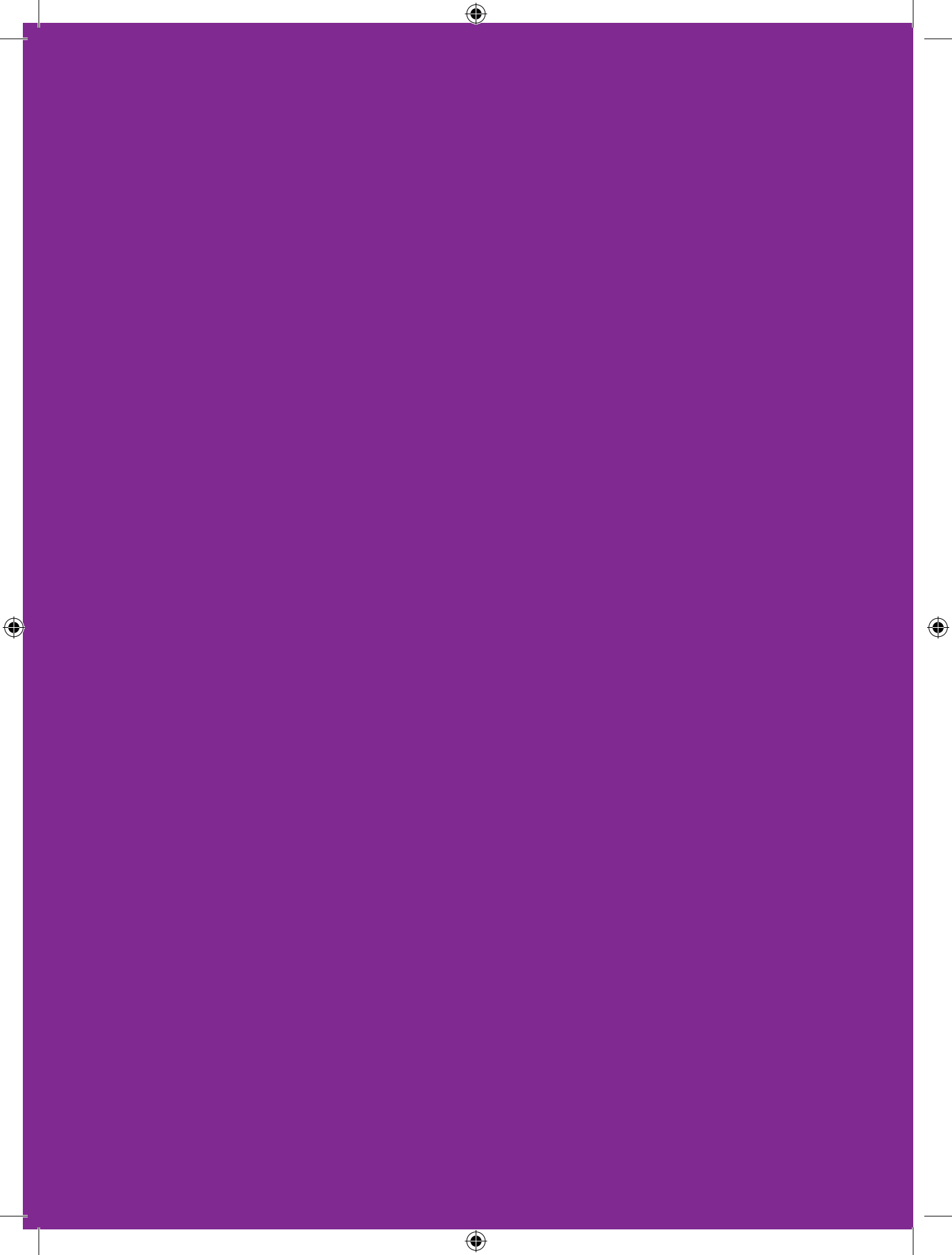

PREPORUKE
ZA POBOLJŠANJE POLOŽAJA ŽENA
I UNAPREĐIVANJE RAVNOPRAVNOSTI POLOVA

Izdavač
Komitet pravnika za ljudska prava – YUCOM
Svetogorska 17, 11000 Beograd
Tel: 011/ 3344 235
Fax: 011/ 3344 425
E-mail: office@yucom.org.rs
Web site: www.yucom.org.rs

Za izdavače
Milan Antonijević

BROŠURA SE IZDAJE
U OKVIRU PROJEKTA
**UNAPREĐIVANJE UČEŠĆA ŽENA
IZ DVOSTRUKO DISKRIMINISANIH GRUPA
U POLITIČKOM I JAVNOM ŽIVOTU.**

PROJEKAT SU PODRZALI:

Ova brošura izrađena je u okviru projekta *Jačanje uloge žena u političkom i javnom životu*, koji je zajedno sa Upravom za rodnu ravnopravnost realizovao Komitet pravnika za ljudska prava YUCOM. Projekat je imao za cilj ispitivanje učešća žena u političkom i javnom životu, sa naglaskom na žene koje pripadaju marginalizovanim grupama. Istraživanje o postojanju diskriminacije na osnovu pola i identifikovanje prepreka sa kojima se žene suočavaju, sadrži predloge za poboljšanje stanja rodne jednakosti u Srbiji.

Zaključci i preporuke sadržani u ovoj brošuri rezultat su aktivnosti održanih u okviru projekta, kao i aktivnosti koje je YUCOM sprovodio u ranijem periodu. Održane su tri fokus grupe sa predstavnicima nevladinih organizacija koje se bave zaštitom prava pripadnika marginalizovanih grupa, koje su imale za cilj identifikovanje uzroka diskriminacije sa aspekta žena iz osetljivih grupa, utvrđivanje najčešćih problema sa kojima se u svakodnevnom životu suočavaju. Nadalje, obavljeno je više od dvadeset razgovora, polustrukturisanih intervjua sa predstavnicama i predstavnicima državnih organa na lokalnom kao i na republičkom nivou, sa predstavnicama akademske zajednice, kao i sa predstavnicima medija. Ispitivanje je obuhvatilo kako efikasnost postojećeg pravnog okvira, tako i druge mere za povećanje učešća žena u politici.

Najzad, održana su dva treninga sa građanima i građankama Srbije, na kojima su im predstavljeni pravni okviri za zaštitu od diskriminacije, približene procedure za slučaj povrede prava i iskustva iz zemalja u regionu i EU. Takođe, od njih smo tražili da odgovore na dva unapred pripremljena upitnika kako bi uočili u kojoj meri građanke i građani prepoznaju diskriminaciju generalno, a naročito dvostruku i višestruku.

Uprkos činjenici da nema pravnih ograničenja, zastupljenost žena u javnom sektoru ostaje nedovoljna, kao i njihova jednakost prilikom zapošljavanja u praksi. Uprkos postojanju sistema zaštite od diskriminacije, koji većinom u skladu sa evropskim standardima, Srbija je još uvek daleko od tolerantnog društva u kome svako može nesmetano da uživa svoja prava.

Dvostruka i višestruka diskriminacija žena je fenomen u društvu koji su nadležni organi počeli da prepoznaju, i u tom smislu donet je niz akata u različitim oblastima, koji predviđaju mere za njeno otklanjanje. Kako je većina njih novijeg datuma, potrebno je da prođe neko vreme (*testing period*) da bi se utvrdilo kakvi su rezultati postignuti u praksi.

Prepoznavanje diskriminacije sa rodnog aspekta i uvođenje politike jednakih mogućnosti ukazuje na postojanje volje da se i naše društvo uskladi sa savremenim civilizacijskim i demokratskim tekovinama, da izraste u državu koja počiva na vladavini prava i poštovanju osnovnih ljudskih prava.

Vreme će pokazati da li se rodna ravnopravnost shvata kao stvarna potreba našeg društva, ili samo kao uslov za ulazak u EU.

Najvažniji zaključci do kojih smo došli u toku realizacije projekta su sledeći:

NIVO PREPOZNAVANJA DISKRIMINACIJE JE NIZAK: PROPORCIONALAN JE NIVOU OBRAZOVANJA GRAĐANA, I OBRNUTO PROPORCIONALAN NIVOU SIROMAŠTVA.

U regionima gde je obrazovni nivo stanovništva niži, svest o rodnoj nejednakosti takođe je niska. Građani, kao ni predstavnici lokalnih institucija ne poznaju standarde u oblasti ljudskih prava, a posebno politiku jednakih mogućnosti muškaraca i žena.

Uočljivo je i da je interes za ovu temu prilično nizak. U odnosu na ekonomske probleme sa kojima se građani suočavaju svakodnevno, rodna ravnopravnost je sporedna stvar. Ona se ne prepoznaje kao važan instrument za dostizanje društvenog razvoja i redukciju siromaštva. Tradicionalno shvatanje da žene nisu kompetentne da učestvuju u donošenju odluka još uvek postoji. Pored sistemskih promena, **potrebno je menjati i tradicionalne stavove o ulozi žene u društvu.**

- > Senzibiliziranje i obrazovanje javnosti u području antidiskriminacije i pitanja višestrukosti diskriminacije tek su neki od najvažnijih segmenata koji su nužni za demokratsko pluralističko društvo oslobođeno od stereotipa i predrasuda.
- > Potrebno je takođe sprovođenje redovnih programa obuke i podizanja svesti građana u ovoj oblasti, kako bi se širila tolerancija i pšotovanje prema ženama. Posebnu pažnju treba pokloniti obukama u osnovnim i srednjim školama, kao i na fakultetima.

NEDOVOLJNO UČEŠĆE ŽENA JAVNOM I POLITIČKOM ŽIVOTU

Sve žene, a naročito one iz osetljivih društvenih grupa, moraju da budu ohrabrene za povećano učešće u javnom i političkom životu. Žene ponekad ne poseduju dovoljno znanja ni o svojim pravima, ni o pravnim sredstvima koja su im dostupna ukoliko bi im ta prava bila uskraćena. Ne samo da im je potrebna edukacija o osnovnim pravima i načinima za njihovo ostvarivanje, već je potrebno da imaju i mogućnosti za naknadno obrazovanje (škole za odrasle, večernje škole), koje bi im omogućili pristup tržištu rada a samim tim i povećale njihovu autonomiju. Dvostruko ili višestruko ugrožene žene bi time stekle mogućnost da koriste programe i mere predviđene zakonima i drugim aktima. Time bi i mnoga pozitivna zakonska rešenja, umesto običnih deklaratornih normi, postale mehanizam jačanja položaja žena i njihovo aktivno učešće u procesima odlučivanja.

- > Obuke i lobiranje za veće učešće žena, posebno žena iz dvostruko diskriminiranih grupa su neophodni;
- > Podržati stvaranje mreže žena koje pripadaju različitim političkim strankama, koje bi zastupale interesa žena i radile na unapređivanju položaja žena u procesima odlučivanja;
- > Potrebna je stalna edukacija podmlatka političkih stranaka sa ciljem podizanja svesti o rodnoj ravnopravnosti u procesima odlučivanja i razvijanja politike jednakih mogućnosti;
- > Pojačati ulogu nevladinih organizacija koje se bave osnaživanjem žena, pružanjem pravne ili psihološke pomoći i podrške;

- > Državni zvaničnici moraju da priznaju i potvrde ulogu i značaj žena u dostizanju demokratskog i naprednog društva;
- > Podržati rad foruma žena u okviru političkih stranaka.

KORIŠĆENJE RODNO SENZITIVNOG JEZIKA

Diskriminacija uopšte, pa ni prema ženama, ne mora nužno da rezultira u povredi nekog ljudskog prava diskriminisanog lica. Ona se može izražavati kako ponašanjem (aktivnim i pasivnim), tako i govorom (korišćenjem rodno nesenzitivnog jezika, politički nekorektnih izraza, kroz „crni“ humor, diskreditovanje žena, korišćenje stereotipa i sl).

Mediji imaju izuzetno značajnu ulogu u uvođenju rodno osetljivog jezika u svakodnevni govor, kroz politički korektno izražavanje o ženama. Tokom trajanja projekta, uočeno je da mediji vrlo malo pažnje poklanjaju pitanju višestruke diskriminacije žena, da se rodno senzitivni jezik ne upotrebljava u dovoljnoj meri, ali i da je politički nekorektno izveštavanje o ženama još uvek prisutno u medijima.

- > Potrebno je vršiti edukaciju novinarki/a o rodnoj ravnopravnosti, kako bi na pravi način bilo plasirano rodno senzitivno izveštavanje;
- > Vršiti edukaciju studenata žurnalistike o ovoj temi;
- > Vršiti stalne edukacije predstavnika političkih stranaka, kao i nosilaca javnih vlasti da u medijskim nastupima koriste rodno senzitivni jezik.

NEPOVERENJE U DRŽAVNE INSTITUCIJE

Sudska je zaštita jedno je od najosjetljivijih pitanja kad je reč o sankcionisanju diskriminacije, jer većina žrtava diskriminacije iskazuje nepoverenje u pravosudni sistem i valjanu sudsku zaštitu. To je razlog zbog kog se mnogi slučajevi diskriminacije ne prijavljuju. Stoga su stvarna slika o diskriminacija nedostupna i nemoguće je predvideti koliko takvih slučajeva zaista ima. Drugi je problem neprepoznatljivost diskriminacije kao takve. Sudije i advokati takođe nemaju primereno znanje u oblasti primene antidiskriminacionih normi. Sve je to velika prepreka efikasnosti suzbijanja i zaštite od diskriminacije. Žrtve diskriminacije stoga često ostaju bespomoćne, same i nezaštićene.

Dodatni problem je što diskriminaciju nije jednostavno prepoznati, ali još ju je teže dokazati.

Uvođenje institucije Poverenika za zaštitu ravnopravnosti, sistem za zaštitu od diskriminacije je zaokružen. Prema podacima dobijenim iz njene kancelarije, u periodu od januara 2011. godine do 15. juna 2012. godine, primljeno je 42 pritužbe zbog diskriminacije na osnovu pola (od toga, 5 je podneseno od strane muškaraca). Bilo je ukupno 15 pritužbi koje se odnose na dvostruku i 4 koje se odnose na višestruku diskriminaciju žena.

- > Potrebno je formirati sistem kontinuirane obuke u vezi sa nacionalnim i međunarodnim antidiskriminacionim mehanizmima za sve nosioce javnih ovlašćenja;
- > Neophodno je osigurati poštovanje zakonskih rokova i načelo hitnog postupanja u postupcima radi zaštite od diskriminacije i porodičnog nasilja;

- > Obezbediti na lokalnom nivou besplatna pravna i psihološka savetovališta za žrtve diskriminacije i nasilja u porodici;
- > Organizovati programe obuke službenih lica koja učestvuju u postupcima za zaštitu od diskriminacije i nasilja u porodici, kako bi se olakšao inače težak položaj žrtve.

NEJEDNAKOST U EKONOMSKOJ SFERI

Kako je istraživanje pokazalo, žene sačinjavaju više od polovine nezaposlenih. Ovo se naročito odnosi na žene koje prišadaju marginalizovanim grupama. One su slabije kvalifikovane, zapošljavaju se u ekonomski neproduktivnijim sektorima i imaju niže zarade.

Žene sa univerzitetskom diplomom, iako dovoljno stručne i kompetentne, uglavnom zauzimaju vodeće pozicije u kulturnim (muzeji, biblioteke, domovi kulture) ili obrazovnim institucijama (nastavnice, dekanice, asistentkinje). Kada je reč o političkim funkcijama, uočljivo je da se žene gotovo uvek na mestu *potpredsednice, zamenice* direktora i to je obično najviša pozicija do koje mogu da dostignu. Ukoliko nastoje da izgrade karijeru u dominantno muškim profesijama, one imaju i većih prepreka. Tamo gde je moć – nema žena. Još uvek ne postoji razvijena svest o tome da ekonomija zemlje gubi ako visokoobrazovane žene, u čije se obrazovanje višestruko ulagalo, ne dobiju adekvatno zaposlenje.

Žene iz osetljivih grupa retko su na vodećim pozicijama, a kada jesu, onda je to u „manje isplativim“ ili čak volonterskim oblastima - službe socijalne pomoći, nevladine organizacije koje se bave zaštitom i unapređenjem ljudskih prava.

- > Priznati značaj ekonomskog osnaživanja žena i sprovesti programe za realizaciju. Moguće rešenje je uvođenje obaveze zapošljavanja određenog broja žena u sve oblike privrednih subjekata (i privatni sektor, kao i javni).

NEPOSTOJANJE RODNO SENZITIVNE STATISTIKE

U skoro svim zemljama, postoji statistička služba ili institut koji prikuplja podatke o hiljadama pitanja, uključujući tu i osnovne informacije o cenzusu, ekonomske podatke, obrazovnu i zdravstvenu statistiku, spiskove primalaca socijalne pomoći, itd. Idealno, informacije bi trebalo da budu dostupne u formi koja dozvoljava da se napravi poređenje između muškaraca i žena kada je reč o pismenosti, obrazovanju, zapošljavanju i prihodima.

- > Potrebno je da podaci u statističkim registrima budu prikazani i sa rodnog aspekta.

UPRKOS ZADOVOLJAVAJUĆEM NORMATIVNOM OKVIRU, DISKRIMINACIJU NA OSNOVU POLA, UKLJUČUJUĆI I DVOSTRUKU/VIŠESTRUKU DISKRIMINACIJU JOŠ UVEK JE PRISUTNA U DRUŠTVU

Kroz celu studiju pokušali smo da ukažemo da je položaj dvostruko i višestruko diskriminiranih žena daleko nepovoljniji u odnosu na žene koje ne pripadaju ovim grupama.

Kako je već navedeno, njihovo učešće u političkom i javnom životu je daleko više niže, nivo obrazovanja niži, uključenost u društvene aktivnosti ograničena, češće su žrtve nasilja i zanemarivanja.

Uprkos aktivnostima Republike Srbije na polju unapređivanja prava žena, položaj žena sa invaliditetom nije prepoznat na adekvatan način. Žene sa invaliditetom ostaju „tri koraka iza“ u pravima koje uživaju ostali građani i građanke. Njihova višestruka diskriminacija, iako normativno uređena, već izostaje i društvena akcija, koja je samo deklarativno usmerena na rešavanje ovog problema.

- > Obezbediti punu i doslednu primenu Zakona o jednakosti polova; posebno odredbu kojom se se uvodi stalno radno telo/zaposleni za pitanja rodne ravnopravnosti i obavljanje poslova ostvarivanja jednakih mogućnosti;
- > Obezbediti punu i doslednu primenu usvojenih strategija koje za cilj imaju poboljšanje položaja pripadnika marginalizovanih grupa;
- > Raditi na podizanju nacionalne i lokalne svesti o pitanjima koja se tiču žena sa invaliditetom;
- > Promeniti društvene, porodične i vladine stavove i predrasude, koji stereotipno posmatraju osobe sa invaliditetom;
- > Povećati učešće žena sa invaliditetom u njihovim zajednicama i u njihovim organizacijama;
- > Povećati mogućnost obrazovanja i treninga za žene sa invaliditetom;
- > Povećati pristup servisima, određenim mestima i prevozu;
- > Predano kontinuirano raditi na rušenju predrasuda, umanjeњу međusobne netrpeljivosti, izgrađivanju

dijaloga, poverenja i razumevanja između lokalnog, izbegličkog i doeljenog stanovništva;

- > Uneti izmene u Porodični zakon i Zakon o vanparničnom postupku tako da umesto oduzimanja poslovne sposobnosti, osoba sa intelektualnim teškoćama, ili bilo kojom drugom vrstom invaliditeta, dobije adekvatnu podršku;
- > Obezbediti adekvatan alternativni smeštaj za lica koja se prinudno raseljavaju, kao i poštovanje njihovih ljudskih prava u ovim postupcima;
- > Potrebno je omogućiti ostvarivanje prava na zdravstvenu zaštitu osobama koje nemaju prijavljeno prebivalište u Republici Srbiji;
- > Usluge i programe sistema socijalne zaštite treba učiniti dostupnim za žene i muškarce iz izbegličke ili raseljeničke populacije, pod istim uslovima pod kojima ova prava koriste socijalno ugrožena lica iz Republike Srbije.
- > Ženama iz izbegličke ili raseljene populacije treba obezbediti edukativne programe u znatno većoj meri i prilagoditi ih različitim njihovim obrazovnim profilima.

WWW.YUCOM.ORG.RS